18. Gösslunda sn, kyrkan. Nu på kyrkogården.

Pl. 19.

Litteratur: C. W. Pettersson, PM ang. kyrkans restaurering $^{29}/_{10}$ 1914 (ATA); VFT 3: 9–10 (1918), s. 118; E. Fischer i Sveriges kyrkor, Västergötland 1: 4 (1922), s. 528 f.; Handlingar 1938 (restaureringsrapport) i ATA.

Vid Gösslunda kyrkas restaurering år 1913 påträffades en runsten inmurad i nedre delen av kyrkans norra innervägg. Eftersom kyrkan till sina äldsta delar — långhus, kor och torn — daterar sig från tiden »omkr. 1100» (Brandel, Fischer), har såväl denna sten som Vg 19 i kyrkans södra portal murats in endast ett halvsekel efter inskrifternas tillkomst. De utgöra sålunda anmärkningsvärt tidiga exempel på det längre fram tämligen vanliga bruket att begagna runstenar som byggnadsmaterial i kyrkorna. Stenen uttogs ur kyrkmuren 1913 och stod intill år 1938 rest på norra delen av kyrkogården men flyttades vid sistnämnda tidpunkt till sin nuvarande plats S om kyrkans torn i sydvästra vinkeln mellan torn och vapenhus.

Grovkornig, rödgrå granit. Ristningsytans höjd 1,73 m., bredd 0,50 m. Högra kanten är något skadad. Inskrift:

· uifir · risþi · stin · þai · iftiʀ · uisiti · buta
5 10 15 20 25 30

Vif[r]i[ð]r resti sten þenna æftiʀ Viseta, bonda.

»Vifrid reste denna sten efter Visäte, (sin) man.»

Till läsningen: Inskriftens början återfinnes längst ned till vänster på framsidan. Läsningen fortsättes sedan uppåt utefter vänstra kanten med omvända runor samt vidare nedåt utefter högra kanten med rättvända runor. Runorna äro säkra, ehuru några få äro obetydligt skadade. Före 1 **u** finns ett tydligt sk i form av en punkt. I 4 **i** finns något nedanför mitten en kraftig fördjupning, som på grund av ojämnheter i såväl kanten som bottnen knappast kan vara huggen. 5 **r** är delvis skadad genom flagring. 15–17 **þai** ha förlorat övre delarna. R. 28 har en tydlig hst men synes ej ha haft någon bst. I högra kanten av hst finnas tre fördjupningar, som gå snett nedåt åt höger. De göra icke intryck av att vara huggna. Hst i 31 **t** är skadad nedtill och i toppen. 32 **a** har förlorat delar av hst ovanför bst.

Ungefär i den sista runans förlängning åt vänster finnes ett ristat streck av en vanlig huvudstavs höjd. Avståndet till inskriftens första runa **u** är dock större än vad eljest är förhållandet mellan runorna i de enskilda orden. Enligt H. Jungner har ristningsdetaljen ornamental karaktär. En direkt motsvarighet härtill finns på Vg 30.

Omvända runor finnas även på Vg 116.

Kvinnonamnet *Vifriðr* finns även på Sö 109 (**uifriþ**), U 90 (**uifiriʀ**) samt DR 386, Bornholm (**uifriþr**). Dessutom finns ett enstaka belägg från Island och likaså från danskt område. Om förekomsten av namnet *Viseti* i runinskrifter se Sö 205. Det är »äldre i Danmark ock Sverge» (Lind), men finns också talrikt belagt i norska källor.

I vapenhusmuren bakom runstenen sitter omedelbart under taklisten ett ornerat, mindre gravstensfragment av kalksten. Det har ingen runinskrift.

19. Gösslunda sn, kyrkan.

Pl. 20.[1]

Litteratur: L 1364, T 23. P. Tham, Egna manuscripter och Siöborgs Resor, s. 111 (ATA); Uppteckning och beskrivning i J. G. Liljegrens Samlingar Msc:t Runir fol., nr 30 (ATA); P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 80 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 144);

[1] De båda bilderna ha i planschhäftet felaktig underskrift: »Vg 18. Gösslunda, kyrkogården»; bör vara: »Vg 19. Gösslunda, kyrkan».

C. J. Ljungström, Kinnefjerdings och Kållands härader (1871), s. 59; E. Fischer i Sveriges kyrkor, Västergötland 1: 1 (1913), s. 113; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 330.

Äldre avbildningar: Bläckteckning (märkt »Afr. af Sjöborg 1794», i Liljegrens Fullständig Bautil ATA); Tham (efter Sjöborg?), bläckteckning (i a.a.); Säve, bläckteckning (i a.a.); O. Erlandsson, träsnitt (i T 23).

Runstenen sitter sedan gammalt inmurad som takhäll över Gösslunda kyrkas södra portal. Jfr Vg 18. Dess västra ända är dold av kyrkans murverk, och därmed är en del av ristningen otillgänglig för undersökning. På 1790-talet syntes i det närmaste hela ristningsytan, såsom framgår av teckningen i P. Tham, *Egna manuscripter*. Ristningsytan har i sen tid blivit delvis överputsad och vitlimmad, ehuru limningen 1936 avlägsnats från de ristade partierna.

Sandsten. Synlig längd 1,25 m., bredd 0,50 m. Runorna äro tydliga och väl huggna.

Inskrift (supplerad efter Tham a.a.):

tua : rʀbur · fuen : þua : isʀ[· ʀ . . . r] : þuaʀnu : ʀtbrhakr : taiʀ
5 10 15 20 25 30 35

Till läsningen: I 13 **þ** är ytan mellan hst och bst bortflagrad. Av 18 **ʀ** skönjes endast början till vänstra bst. Teckningen hos Tham visar endast ett mindre stycke av ristningen dold; runslingans inre ristningslinje är helt synlig, och mellan 18 **ʀ** och 21 **þ** läses · **ʀ**, därefter en hst samt på något avstånd från den senare en **r**-runa (20).

Inskriften ger icke någon mening, sådan den nu ter sig. Den gör emellertid intryck av att vara äkta, varför ristaren måhända har begagnat sig av chiffer.

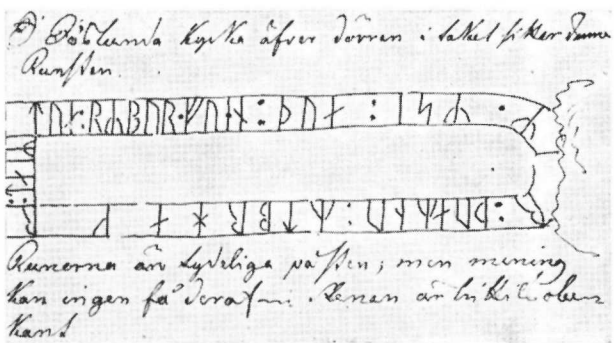

Fig. 28. Vg 19. Gösslunda sn, kyrkan. Efter teckning av Tham.

Fig. 29. Vg 19. Gösslunda sn, kyrkan. Efter teckning av Säve.

Gösslunda sn, kyrkogården.

En gravvård från 1800-talet på Gösslunda kyrkogård har namnen ristade med äldre runor.

20. Gösslunda sn, Västanåker.

Pl. 21.

Litteratur: T 81. C. J. Ljungström, Brev $^{20}/_{6}$ 1870 t. B. E. Hildebrand (ATA), $^{15}/_{10}$ s.å. t. VHAA (ATA), Kinnefjerdings och Kållands härader (1871), s. 59; K. Torin, Register 1875 (VFA); N. Beckman i VFT 4: 1 (1920), s. 63; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 330; S. B. F. Jansson, Runstenarna i Dalums kyrka (i VFT 5: 2, 1942), s. 64; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: C. J. Ljungström, blyertsteckning 1870 (ATA); A. G. Ljungström, teckning (tr. i C. J. Ljungström a.a.); S. Welin, tuschteckning (VFA), träsnitt (i T 81); tuschteckning av okänd hand (VFA).